

STANDARDE INTERNAȚIONALE PRIVIND PROTECȚIA COPILULUI ÎN MEDIUL DIGITAL

Maria STRULEA

doctor în drept, conferențiar universitar,

Departamentul Drept penal, Facultatea de Drept, USM

ORCID ID: 0000-0002-9197-6919

Compte tenu du nombre particulièrement important d'enfants utilisant Internet, il est prioritaire de les protéger afin d'assurer leur accès en toute sécurité et en toute connaissance de cause à l'exercice de leurs droits dans l'environnement numérique. Dans ses Observations générales no. 25 du 2 mars 2021, le Comité des droits de l'enfant des Nations Unies attire particulièrement l'attention sur le besoin de protection des enfants dans l'environnement numérique. Ces Observations générales établissent un *soft law* pour les autorités et les institutions afin de créer un environnement numérique sûr pour les enfants. Nous avons mis en évidence ces commentaires généraux, car adoptés cette année, ils sont pertinents dans le contexte de l'élargissement de la participation des enfants aux activités sociales dans l'environnement numérique.

Keywords: international standards; general comments; UN; International Convention on the Rights of the Child; digital environment.

La nivel european, domeniile prioritare, pentru perioada 2016 -2021 [1], de garantare a drepturilor copilului au fost declarate egalitatea șanselor pentru toți copiii, participarea tuturor copiilor, o viață fără violență pentru toți copiii, o justiție adaptată necesităților copiilor și drepturile copiilor într-un mediu virtual. Dacă primele aspect de ceva timp și-au găsit reflectare în cadrul normativ național, atunci ultimul aspect rămâne încă a fi deficitar.

Pandemia COVID-19 de fapt a deusolat prioritățile în materia protecției copilului, astfel că izolarea a generat victimizarea copiilor nu doar fizică prin supunerea la violență domestică, dar și abuzul în mediul virtual. Comunicarea online a copiilor reflectă realitățile și provocările nu întotdeauna soldate cu experiențe pozitive. Aflarea copiilor în mediul virtual nu poate rămâne una arbitrară, dar desigur trebuie supusă unei supervizări normative. Primordial în această situație urmează a fi utilizate standardele internaționale sau europene, după caz, pentru a fi adaptate în conformitate cu principiul subsidiarității.

La nivelul Uniunii Europene, Comisia continuă să ofere sprijin, prin intermediul programului digital, centrelor pentru un internet mai sigur și

platformei „Un internet mai bun pentru copii”, în vederea sensibilizării cu privire la hărțuirea pe internet și a consolidării capacităților în acest domeniu, a recunoașterii știrilor false și a dezinformării, precum și a promovării unui comportament sănătos și responsabil în mediul online [2]. În continuarea acestui obiectiv, la nivel european s-a constatat că criminalitatea informatică poate include infracțiuni grave împotriva unor persoane, cum ar fi infracțiunile sexuale online (inclusiv împotriva copiilor), furtul de identitate, infracțiunile motivate de ură în mediul online și infracțiunile împotriva proprietății (cum ar fi fraudă și contrafacerea mijloacelor de plată fără numerar). Victimele criminalității informatice nu știu întotdeauna cui să se adreseze pentru a primi o asistență relevantă și adesea renunță să mai raporteze infracțiunea. În special copiii sau persoanele în vârstă pot să nu aibă competențele digitale necesare sau să nu cunoască măsurile reparatorii la care au dreptul. Raportarea infracțiunilor de criminalitate cibernetică ar trebui mai mult facilitată, iar victimelor ar trebui să li se acorde ajutorul de care au nevoie [3]. În acest scop, a fost proclamată necesitatea unui angajament continuu în consolidarea competențelor cognitive, tehnice, sociale și critice a copiilor, părinți și cadrelor didactice, referitoare la modul de gestionare a unui mediu de informare și comunicare [4].

Problema prevenirii agresiunii în mediul cibernetic este legată în special de educația parentală și de comportamentele aferente, fiind primordială responsabilitatea reprezentanților legali să-și „educe” copiii [5].

Unul dintre principiile care trebuie să ghideze politicile și reglementările care vizează calitatea vieții copiilor, este interesul superior al copilului, astfel cum l-a conceptualizat Convenția privind drepturile copilului. Prin urmare, statele trebuie să ia astfel de decizii în materia mediului virtual, luând în considerare interesul superior al copilului. Atunci când iau în considerare interesul superior al copilului, ar trebui să se țină seama de toate drepturile acestora, inclusiv dreptul de a căuta, primi și de a împărtăși informații, dreptul de a fi protejat împotriva victimizării și de a avea în vedere opinia lor în mod corespunzător și să asigure transparența în ceea ce privește evaluarea interesului superior al copilului și criteriile care au fost aplicate. În vederea realizării acestor deziderate se elaborează studiile de impact.

În Comentariile sale generale nr. 25 din 2021, Comitetul ONU privind drepturile copilului atrage atenție deosebită în ce privește violența față de copii în mediul virtual. Crizele, cum ar fi pandemiile, pot duce la un risc crescut de violență online, deoarece copiii petrec mai mult timp pe platformele virtuale în astfel de circumstanțe [6, § 13, §80]. Totodată, Comentariile generale *supra* subliniază că „Statele părți ar trebui să ia măsuri legislative și administrative pentru a proteja

copiii contra violenței în mediul digital, și în special să examineze regulamentul, să actualizeze și să impună cadre legislative, de reglementare și instituționale puternice care protejează copiii de riscurile cunoscute și emergente ale tuturor formelor de violență în mediul digital. Aceste riscuri includ violența fizică sau mentală, rănirea sau abuzul, neglijarea sau maltratarea, exploatarea și abuzul, inclusiv exploatarea și abuzul sexual, traficul de copii, violența bazată pe gen, atacurile cibernetice și războiul informațional. Statele părți ar trebui să implementeze măsuri de securitate și protecție proporționale cu dezvoltarea capacităților copiilor. [7, § 13, §§ 82-83]”

Comentariul general nr.25 privind drepturile copilului în mediul digital, adoptat pe 2 martie 2021 de Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, interpretează prevederile Convenției cu privire la drepturile copilului și explică – pentru prima dată – că drepturile copiilor se aplică online.

Trebuie subliniat că îngrijorarea respectivă a evoluat începând cu Recomandarea CM/Rec(2018)2 a Comitetului de Miniștri adresată statelor membre privind rolurile și responsabilitățile intermediarilor serviciilor de internet, care având în vedere numărul deosebit de mare de copii utilizatori de internet, a stabilit ca prioritate protecția copiilor în vederea accesului lor în siguranță în mediul digital.

Revenind la Comentariile Comitetului ONU pentru drepturile copilului, acest text oferă orientări, în special cu privire la măsurile legislative și politice care trebuie implementate pentru a garanta respectarea deplină a obligațiilor care revin celor 196 de state semnatare ale Convenției.

Comentariul general urmărește un echilibru între responsabilitățile părintești și drepturile copilului, inclusiv respectarea dreptului la viață privată. Înființarea de programe educaționale pentru copii, părinți, publicul larg, factorii de decizie politică, va trebui să ia în considerare atât oportunitățile, cât și riscurile asociate produselor și serviciilor digitale. Statele ar trebui să încurajeze companiile să elaboreze coduri de conduită și condiții generale de utilizare a produselor și serviciilor lor digitale pentru copii.

Cu referire la principiile Convenției privind drepturile copilului, Comentariul general nr. 25 subliniază [8, §8],

A. Riscul este că pot fi discriminați copiii prin excluderea de la utilizarea tehnologiilor și serviciilor digitale, prin mesaje de ură sau prin tratament inechitabil în utilizarea acestor tehnologii. Alte forme de discriminare pot apărea atunci când procesele automatizate care au ca rezultat filtrarea informațiilor, profilarea sau luarea deciziilor se bazează pe date despre un copil care sunt

părtinitoare, parțiale sau obținute în mod ilegal. Comitetul solicită statelor părți să ia măsuri proactive pentru a preveni astfel de discriminare.

B. Statele părți trebuie să se asigure că, în toate deciziile privind furnizarea, reglementarea, proiectarea, gestionarea și utilizarea mediului digital, interesul superior al fiecărui copil este un aspect primordial.

C. Oportunitățile oferite de mediul digital joacă un rol din ce în ce mai critic în dezvoltarea copiilor și pot fi esențiale pentru viața și supraviețuirea copiilor. Statele părți ar trebui să identifice și să abordeze riscurile emergente cu care se confruntă copiii în diverse contexte, inclusiv prin ascultarea perspectivelor copiilor cu privire la natura riscurilor specifice cu care se confruntă. De asemenea, Statele ar trebui să acorde o atenție deosebită efectelor tehnologiei în primii ani de viață, când plasticitatea creierului este cea mai mare și mediul social, în special relațiile cu părinții și îngrijitorii copiilor, este esențială în ghidarea dezvoltării cognitive, emoționale și sociale a copiilor.

D. Statele părți ar trebui să promoveze conștientizarea și accesul la mijloace digitale pentru ca copiii să-și exprime opiniile și să ofere formare și sprijin copiilor pentru a participa în mod egal cu adulții, anonim dacă este necesar. Atunci când elaborează legi, politici și programe, statele ar trebui să se asigure că furnizorii de servicii digitale interacționează activ cu copiii, aplică măsuri de protecție adecvate și acordă atenția cuvenită opiniilor copiilor în dezvoltarea produselor și serviciilor.

Cu referire la măsurile generale de aplicare a prevederilor Convenției privind drepturile copilului [9, § 22], în mediul digital, statele ar trebui să urmărească următoarele:

- La nivel de legislație, trebuie să se adopte o legislație conformă standardelor, pentru a se asigura că mediul digital este compatibil cu drepturile omului prevăzute în Convenția privind drepturile copilului. În cazul Republicii Moldova, este de subliniat Legea nr. 30 din 2013 cu privire la protecția copiilor împotriva impactului negativ al informației, care prin *informație cu impact negativ asupra copiilor*, definește o informație accesibilă public care poate fi dăunătoare pentru sănătatea psihică și fizică a copiilor, pentru dezvoltarea lor fizică, mintală, spirituală și morală (iar lista acestei informații este stabilită în art. 3 al Legii). Totodată, Codul contravențional sancționează „Difuzarea informației publice cu impact negativ asupra minorilor și/sau încălcarea legislației privind protecția minorilor de impactul negativ al informației publice” (art. 90/1 Cod Contravențional).

- Statele ar trebui să se asigure că politicile naționale se adresează în mod specific protecției copilului în mediul digital și ar trebui să pună în aplicare

reglementări, coduri profesionale, standarde de proiectare și planuri de acțiune, prin urmare, toate acestea ar trebui evaluate și actualizate în mod regulat. Trebuie să existe mecanisme și garanții eficiente de protecție a copilului, în toate locurile în care aceștia au acces la mediul digital, și anume acasă, în instituții de învățământ, centre de tineret, biblioteci, unități de sănătate și instituții de îngrijire alternativă.

- Trebuie să existe un mecanism național de coordonare bazat pe comunicare și coordonare între școli și sectorul tehnologiei informației și comunicațiilor și să se coopereze cu societatea și autoritățile statului.

- Este esențial să existe date și cercetări actualizate în mod regulat pentru a înțelege impactul mediului digital asupra vieții copiilor, și pentru a evalua impactul acestuia asupra drepturilor dâșilor.

- În acest context, sunt necesare programe educaționale pentru copii, părinți și alți factori de decizie, care includ informații despre modul în care copiii pot beneficia de produse și servicii digitale și își pot dezvolta cultura și abilitățile digitale, despre cum să se protejeze confidențialitatea copiilor și să se prevină victimizarea copiilor și cum să se recunoască un copil care a fost rănit online și cum să se intervină în mod adecvat.

- În altă ordine de idei, statele ar trebui să facă din interesul superior al copilului o considerație primordială atunci când reglementează publicitatea și marketingul adresat și accesibil copiilor. În cazul Republicii Moldova, Legea nr. 1227/1997 cu privire la publicitate, stabilește că publicitatea destinată minorilor sau capabilă să-i influențeze nu trebuie să conțină declarații sau imagini vizuale care le pot cauza traume morale sau psihice.

- În ce privește accesul la justiție, măsurile luate ar trebui să fie interinstituționale și prietenoase copiilor, pentru a evita revictimizarea și victimizarea secundară a acestora.

La nivelul legislației naționale, însuși legiuitorul a stabilit clar care este ponderea intereselor concurente la punerea în balanță a interesului superior al copilului și dreptul la informare, astfel încât dreptul minorului la respectarea vieții private și la propria imagine prevalează în fața necesității de informare, inclusiv în cazul minorului aflat în situații dificile (art. 15 alin. (4) Codul serviciilor media audiovizuale).

Difuzarea informației cu impact negativ asupra copiilor este interzisă sau limitată în condițiile legislației. Totuși, răspândirea informației în rețele internet, spre deosebire de canalele audiovizuale, rămâne a fi deficitară la capitolul impactului pe care l-ar putea avea asupra copiilor care prin însăși informația obținută ar putea fi victimizați. Un exemplu pozitiv în vederea informării copiilor

este crearea unui portal web și telefonic în sprijinul copiilor [10]. De altfel, analizând cadrul normativ național trebuie subliniat și Planului de acțiuni privind promovarea siguranței pe Internet a copiilor și adolescenților pentru anii 2017-2020 aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.212 /2017 [11].

În concluzie, în conformitate cu standardele *supra*, și pornind de la provocările perpetue ale internetului, se impune în continuare promovarea unui mediu digital mai sigur pentru copii, prin adoptarea măsurilor de protecție a acestora.

Referințe:

1. Strategie du Conseil de l'Europe sur les droits de l'enfant 2016-2021 [Accesat: 27.11.2021] Disponibil: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805a920c>
2. Strategia UE privind drepturile copilului 24.3.2021 [Accesat: 27.11.2021] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0142&from=en>
3. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul economic și social european și Comitetul regiunilor. Strategia UE privind drepturile victimelor (2020-2025) COM/2020/258 final [Accesat: 27.11.2021] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0258&from=EN>
4. Recommandation CM/Rec(2018)2 du Comité des Ministres aux États membres sur les rôles et les responsabilités des intermédiaires d'internet. [Accesat: 27.11.2021] Disponibil: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680790e37
5. BERTHAUD, J., BLAYA, C. Pratiques numériques, perception de la violence en ligne et victimation chez les étudiants. Recherches en éducation, Université de Nantes, 2015, p.146-161.
6. Observation générale no 25 (2021) sur les droits de l'enfant en relation avec l'environnement numérique, § 13, §80. [Accesat: 27.11.2021] Disponibil: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f25&Lang=en
7. Ibidem, § 13, §§ 82, 83.
8. Ibidem, § 8.
9. Ibidem, § 22.

10. Serviciul "Telefonul Copilului" împlinește 7 ani de activitate. [Accesat: 27.11.2021] Disponibil:

<https://msmps.gov.md/comunicare/comunicate/serviciul-telefonul-copilului-implineste-7-ani-de-activitate/>

11. Hotărârea Guvernului nr. 212 din 05.04.2017 pentru aprobarea Planului de acțiuni privind promovarea siguranței pe Internet a copiilor și adolescenților pentru anii 2017-2020. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 109-118.

